

CYNGOR SIR YNYS MÔN <u>Templed Adroddiad Sgriwtini</u>	
Pwyllgor:	Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol
Dyddiad:	19 Ionawr, 2023
Pwnc:	Gosod Cyllideb 2023/24 (Refeniw)
Pwrpas yr Adroddiad:	Ystyried y cynigion cyllidebol drafft ar gyfer 2023/24
Cadeirydd Sgriwtini:	Cyng Robert Llewelyn Jones
Aelod(au) Portfolio:	Cyng Robin Williams
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adain 151
Awdur yr Adroddiad:	Anwen Davies, Rheolwr Sgriwtini
Rhif Ffôn:	07971167198
E-bost:	AnwenDavies@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Perthnasol i'r Holl Aelodau Etholedig

1 – Argymhelliad/Argymhellion

Cytuno ar ymateb ffurfiol i'r Pwyllgor Gwaith ar gyllideb refeniw ddrafft y Cyngor ar gyfer 2023/24 (gan ddefnyddio'r cwestiynau sgriwtini allweddol yn adran 4 yr adroddiad).

2 – Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Eraill

Cyswllt uniongyrchol â Chynllun drafft y Cyngor a'r blaenoriaethau strategol. Bydd ystyriaeth y Pwyllgor o'r cynigion cyllidebol cychwynnol ar gyfer y flwyddyn nesaf yn cynnwys sut mae'r cynigion yn galluogi'r Cyngor i gyflawni ar Gynllun y Cyngor yn ogystal ag unrhyw risgiau penodol.

3 – Egwyddorion fel canllaw ar gyfer Sgriwtini

Er mwyn cynorthwyo Aelodau wrth graffu ar y pwnc:-

3.1 Yr effaith y mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau [ffocws ar y cwsmer/dinesydd]

3.2 Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd [ffocws ar werth]

3.3 Edrych ar unrhyw risgiau [ffocws ar risg]

3.4 Sgriwtini'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu sicrhau ansawdd [ffocws ar berfformiad ac ansawdd]

3.5 Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:

- Hirdymor
- Atal
- Integreiddio
- Cydweithio
- Cynnwys

[ffocws ar lesiant]

3.6 Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar:

- y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010
- y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (wrth wneud penderfyniadau strategol)

- y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

[ffocws ar gydraddoldeb a'r Gymraeg]

4 - Cwestiynau Sgrwtini Allweddol

Cynigir y cwestiynau allweddol canlynol fel sail ar gyfer ystyriaeth y Pwyllgor o gynigion cyllidebol 2023/24:

- Gan ddefnyddio'r wybodaeth ar gael i'r Pwyllgor ynghylch gwasanaethau'r Cyngor a'r setliad cyllidol drafft ar gyfer 2023/24, ydy'r cynigion yn ymateb yn ddigonol i'r pwysau a'r heriau yn wynebu Gwasanaethau?
- A yw'r Pwyllgor yn ystyried y bydd unrhyw gynigion arbedion yn cael effaith andwyol ar ddinasyddion Ynys Môn neu unrhyw grwpiau sydd wedi'u gwarchod? A yw'r Pwyllgor yn ystyried y dylid cymryd unrhyw gamau pellach er mwyn lliniaru effaith y cynigion ar ddinasyddion Ynys Môn neu grwpiau sydd wedi'u diogelu?
- I ba raddau mae'r Pwyllgor Sgrwtini yn cefnogi cynnydd yn y premiwm ar ail dai o 50% i 75%?
- Mae adroddiad y Swyddog A151 yn trafod rhyddhau arian o falansau cyffredinol y Cyngor. Beth ydy sylwadau'r Pwyllgor ynghylch rhyddhau cyfanswm o £1.809m o arian wrth gefn i gydbwysu'r gyllideb ar gyfer 2023/24?
- Ydy'r Pwyllgor yn cefnogi codiad o 5% yn y Dreth Gyngor er mwyn gwireddu cynigion y Pwyllgor Gwaith ar gyfer 2023/24? Os ddim, a ddylai'r cynnydd fod yn uwch neu'n is na'r hyn a argymhellir gan y Pwyllgor Gwaith?

5 – Cefndir / Cyd-destun

1. CYD-DESTUN

- 1.1 Mae'r gwaith o graffu ar y broses gosod cyllideb wedi datblygu ac aeddfedu dros y blynyddoedd diwethaf, gan osod y seiliau ar gyfer proses well a mwy systematig sy'n seiliedig ar ganlyniadau ac arfer dda. Mewn gwirionedd, mae'r broses yn caniatáu ar gyfer dull mwy systematig o graffu ariannol, fel bloc adeiladu hanfodol ar gyfer rheolaeth a llywodraethiant ariannol cadarn.
- 1.2 Bydd Aelodau'n ymwybodol bod cyllid yn hanfodol i'r gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu a bod goblygiadau pellgyrhaeddol i'r materion ariannol sy'n ein hwynebu fel awdurdod lleol – o ran y gwasanaethau sy'n cael eu derbyn gan ein dinasyddion a hefyd lefel y Dreth Gyngor neu'r ffioedd a'r taliadau a godir¹. Yn anochel, bydd hyn yn ei gwneud yn ofynnol i ni ofyn cwestiynau heriol ynghylch pa wasanaethau i'w cynnig i'r dyfodol a pha wasanaethau i fuddsoddi ynghyd a hefyd i ba raddau y mae'r dulliau cyfredol o ddarparu gwasanaethau yn parhau i fod yn briodol. Ystyriaeth arall hefyd yw'r ffordd orau o reoli disgwyliadau pobl lleol wrth wneud y newidiadau angenrheidiol. Yn yr hinsawdd economaidd sydd ohoni, mae angen rhoi sicrwydd i'r Aelodau felly bod y Cyngor yn gwneud y defnydd mwyaf effeithiol o adnoddau, yn enwedig adnoddau cyllidol.
- 1.3 Wrth ystyried eu hymateb i'r cynigion cyllidebol cychwynnol, bydd angen i aelodau'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol ystyried y cynigion o ran sefyllfa ariannol tymor hwy y Cyngor (ein Cynllun Ariannol Tymor Canol) ac amcanion a blaenoriaethau'r Cyngor fel y nodir nhw yng Nghynllun drafft y Cyngor.

¹ Disgwyliadau Uwch – Craffu ariannol mewn cyfnod heriol. Canllaw i awdurdodau lleol Cymru (Canolfan Craffu Cyhoeddus, Mehefin 2014)

2. GOSOD CYLLIDEB Y CYNGOR AR GYFER 2023/24

2.1 Ynghlwm mae copi o adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adain 151 ar y cynigion cychwynnol ar gyfer cyllideb 2023/24

(ATODIAD 1) a fydd gerbron cyfarfod o'r Pwyllgor Gwaith ar 24 Ionawr, 2023. Mae'r papur yn cyflwyno datganiad ar y sefyllfa mewn perthynas â'r materion a ganlyn:

- Cynigion cyllidebol cychwynnol y Pwyllgor Gwaith
- Y setliad cychwynnol ar gyfer Llywodraeth Leol (Llywodraeth Cymru)
- Y sefyllfa gychwynnol ar gyfer cyllideb 2023/24
- Y pwysau cyllidebol y mae'n rhaid caniatáu ar eu cyfer yng nghyllideb 2023/24
- Y risgiau ariannol sy'n wynebu'r Cyngor yn ystod 2023/24
- Lefel y cynnydd yn y Dreth Gyngor sydd ei angen i osod cyllideb gytbwys
- Effaith ar y Cynllun Ariannol Tymor Canol.

Disgwylir manylion y Setliad Terfynol ar gyfer cyllideb 2023/24 gan Lywodraeth Cymru ar 28 Chwefror, 2023.

Bydd y Pwyllgor yn ystyried cynigion drafft terfynol y gyllideb yn ei gyfarfod nesaf² cyn i'r Pwyllgor Gwaith³ wneud ei argymhellion i'r Cyngor Llawn ar 9 Mawrth, 2023.

3. SGRIWTINI ARIANNOL – GOSOD CYLLIDEB 2023/24

3.1 Mae craffu ariannol yn llawer mwy nag ychwanegu gwerth at benderfyniadau a wneir gan y Pwyllgor Gwaith. Mae'n ymwneud â sicrhau craffu effeithiol o ran cynllunio, cyflawni a dilyn i fyny'r penderfyniadau allweddol hynny sy'n cael effaith ar drethdalwyr a chymunedau lleol. Dylai sgrwtini felly:

- Ddarparu her effeithiol
- Dal y rheini sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif; a
- Cynorthwyo'r Pwyllgor Gwaith i ddatblygu cyllideb gadarn ar gyfer y flwyddyn i ddod.

4. PANEL SGRIWTINI CYLLID

4.1 Mae Panel Sgrwtini Cyllid wedi'i sefydlu i sicrhau'r canlyniadau allweddol canlynol:

- Datblygu model o weithio ar faterion cyllid sy'n canolbwyntio ar ffurfio grwpiau llai fel y gall Aelodau chwarae mwy o ran, datblygu lefel o arbenigedd yn y pwnc ac er mwyn annog presenoldeb da a gwaith tîm.
- Fforwm i ddatblygu grŵp o aelodau sydd â'r arbenigedd a'r berchnogaeth i arwain trafodaethau ariannol yn y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol.

4.2 Rhoddodd y Panel ystyriaeth i fanylion diweddaraf y cynigion cyllidebol cychwynnol yn ei gyfarfod diwethaf (12 Ionawr, 2023). Bydd crynodeb o drafodaethau'r Panel yn cael ei gyflwyno ar lafar yn y cyfarfod gan y Cyng Dafydd Roberts, Cadeirydd y Panel.

² Cyfarfod o'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol i'w gynnal ar 28 Chwefror, 2023

³ Cyfarfod o'r Pwyllgor Gwaith i'w gynnal ar 2 Mawrth, 2023

5. MATERION SGRIWTINI ALLWEDDOL

5.1 Mae proses gosod cyllideb 2023/24 yn rhoi cyfle i Aelodau Etholedig ystyried a herio goblygiadau'r gyllideb ddrafft. Derbyniwyd mewnbwn hefyd trwy'r Panel Sgrwtini Cyllid sydd wedi rhoi ystyriaeth fanwl i'r cynigion cyllidebol drafft cychwynnol. Yn y rhan hon o'r broses, gofynnir yn awr i'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol gytuno ar ymateb ffurfiol i'w gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith⁴ ar gynigion drafft y Cyngor ar gyfer cyllideb refeniw 2023/24 (gan ddefnyddio'r cwestiynau sgrwtini allweddol ym mharagraff 4 uchod).

5.2 Yng ngoleuni'r broses gosod cyllideb ar gyfer 2023/24 hyd yma, cynigir y dylai'r Pwyllgor:

- i. Ystyried y cynigion cyllidebol cychwynnol a chynnig sylwadau gall y Pwyllgor Gwaith eu hystyried cyn cytuno ar ei gynigion cyllideb arfaethedig ar 24 Ionawr, 2023
- ii. Archwilio effeithiau tebygol y cynigion cychwynnol ar ddinasyddion
- iii. Dod i farn am lefel y Dreth Gyngor ar gyfer 2023/24.

6 – Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb [gan gynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]

6.1 Yr effeithiau posibl ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2023/24.

6.2 Yr effeithiau posibl ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (penderfyniadau strategol)

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2023/24

6.3 Yr effeithiau posibl ar y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2023/24.

7 – Goblygiadau Ariannol

Mae'r adroddiad hwn yn trafod y broses ar gyfer gosod cyllideb y Cyngor ar gyfer 2023/24, sy'n cynnwys ystyriaeth o'r cynigion drafft cychwynnol ar gyfer y cyllidebau refeniw.

8 – Atodiadau

ATODIAD 1 Adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) ar y cyllidebau refeniw arfaethedig ar gyfer 2023/24

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):

Anwen Davies, Rheolwr Sgrwtini, Cyngor Sir Ynys Môn, Swyddfeydd y Cyngor, Llangefni. LL77 7TW

⁴ Cyfarfod y Pwyllgor Gwaith ar 24 Ionawr, 2023

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
ADRODDIAD I:	PWYLLGOR GWAITH
DYDDIAD:	24 IONAWR 2023
PWNC:	CYLLIDEB REFENIW DDRAFFT 2023/24
AELOD(AU) PORTFFOLIO:	Y CYNGHORYDD ROBIN W WILLIAMS – AELOD PORTFFOLIO – CYLLID, BUSNES CORFFORAETHOL A PHROFIAD Y CWSMER
PENNAETH GWASANAETH:	MARC JONES - CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADLAN 151
AWDUR YR ADRODDIAD:	MARC JONES
FFÔN:	01248 752601
E-BOST:	rmjfi@ynysmon.llyw.cymru
AELODAU LLEOL:	Amherthnasol
A - Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau	
Ni fydd y Cyngor llawn yn cymeradwyo'r gyllideb derfynol tan 9 Mawrth 2023, ond, ar hyn o bryd, argymhellir i'r Pwyllgor Gwaith gymeradwyo'r canlynol:- (i) Cyllideb arfaethedig gychwynnol ar gyfer 2023/24 o £172.438m; (ii) Cynnydd arfaethedig o 5% yn y Dreth Gyngor, a fydd yn golygu bod y gost i eiddo Band D yn £1,435.86; (iii) Cynnig ffurfiol i gynyddu'r premiwm ar ail gartrefi o 50% i 75%; (iv) Bod £1.758m yn cael ei ryddhau o falansau cyffredinol y Cyngor er mwyn cydbwysu cyllideb refeniw 2023/24. Mae'r adroddiad manwl ar baratoi cyllideb ddisymyd 2023/24, y setliad dros dro a chyllido'r bwch yn y gyllideb ynghlwm fel Atodiadau 1 a 2.	
B - Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?	
Ystyriwyd nifer o opsiynau wrth lunio'r gyllideb arfaethedig y manylir arni yn yr adroddiad hwn. Roedd yr opsiynau'n ystyried lefel y gwariant net yn seiliedig ar y setliad drafft gan Lywodraeth Cymru ac opsiynau yn gysylltiedig â lefel y Dreth Gyngor. Mae'r gyllideb arfaethedig yn ceisio sicrhau cydbwysedd rhwng lleihau Gwasanaethau a chodi'r Dreth Gyngor.	
C - Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?	
Mae gosod y gyllideb gychwynnol yn fater sydd wedi'i ddirprwyo i'r Pwyllgor Gwaith.	
CH - A yw'r polisi hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?	
Ydi. Bydd y penderfyniad terfynol ar gyllideb refeniw 2023/24 yn cael ei wneud gan y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 9 Mawrth 2023.	
D - A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?	
Ydi. Bydd y penderfyniad terfynol ar gyllideb refeniw 2023/24 yn cael ei wneud gan y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 9 Mawrth 2023.	

Dd – Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol):		
1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Cynnig cychwynnol ar gyfer y gyllideb yw hwn a bydd yn cael ei adolygu cyn gosod a chymeradwyo cyllideb derfynol 2023/24. Wrth lunio'r cynigion ar gyfer y gyllideb, mae'r Pwyllgor Gwaith wedi ystyried ei ddyletswyddau statudol a'r amcanion a nodir yn y Cynllun Corfforaethol.
2	A yw hwn yn benderfyniad y rhagwelir y bydd yn atal costau / dibyniaeth ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut?-	Mae manylion unrhyw gynigion arbedion wedi'u nodi yn yr adroddiad.
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn, os felly, rhowch wybod gyda phwy:	Bu'r Cyngor yn gweithio gyda chynghorau eraill a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i bwysu ar Lywodraeth Cymru am y setliad ariannol gorau posibl.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen? Esboniwch sut:-	Fel rhan o ymgynghoriad y Cyngor ar y Cynllun Corfforaethol ar gyfer 2023 – 2027, gofynnwyd nifer o gwestiynau am gyllideb y Cyngor ar gyfer 2023/24. Mae manylion yr ymatebion wedi'u nodi yn yr adroddiad.
5	Nodwch effeithiau'r penderfyniad hwn ar yr agenda cydraddoldeb a'r Gymraeg.	Bydd unrhyw gynigion a gynhwysir yn y gyllideb ddrafft ar gyfer 2023/24 yn ystyried yr effaith ar unrhyw grwpiau a warchodir.
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith posib a gaiff y penderfyniad ar y rhai hynny sy'n wynebu anfantais economaidd-gymdeithasol.	Bydd y gyllideb yn arwain at gynnydd yn y Dreth Gyngor y bydd trethdalwyr Ynys Môn yn ei thalu. Mae'r rhai hynny sy'n wynebu anfantais economaidd-gymdeithasol yn fwy tebygol o fod yn gymwys i dderbyn cymorth trwy Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor, a dylai hynny olygu na fydd effaith ariannol ar y rheiny sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol, neu bydd yr effaith ariannol yn gyfyngedig.
7	Nodwch unrhyw effaith posib y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r iaith Gymraeg ac ar drin yr iaith Gymraeg ddim llai ffafriol na'r Saesneg.	Ni nodwyd unrhyw effaith.
E - Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori? Beth oedd eu sylwadau?		
1	Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (TA) (gorfodol)	Mae sylwadau'r TA wedi'u hymgorffori yn yr adroddiad.
2	Cyllid / Adran 151 (gorfodol)	Amherthnasol – adroddiad y Swyddog Adran 151 yw hwn.
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Mae'r Swyddog Monitro'n Aelod o'r TA ac ystyriwyd unrhyw sylwadau a wnaed wrth drafod yr adroddiad hwn yn y TA.
4	Adnoddau Dynol (AD)	Mae unrhyw gynigion sy'n effeithio ar staff wedi cael eu nodi a'u trafod gyda'r Tîm AD.
5	Eiddo	Mae unrhyw gynigion sy'n effeithio ar eiddo'r Cyngor a chyllidebau cysylltiedig wedi cael eu trafod gyda'r Tîm Eiddo.
6	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)	Mae unrhyw gynigion sy'n effeithio ar systemau technoleg gwybodaeth y Cyngor a chyllidebau cysylltiedig wedi cael eu trafod gyda'r Tîm TGCh.
7	Sgriwtini	I'w gadarnhau
8	Aelodau Lleol	Mae'r cynigion yn berthnasol i bob Aelod
9	Unrhyw gyrff allanol / Arall	

F - Atodiadau

- Atodiad 1 – Adroddiad ar Gyllideb Refeniw Ddrafft 2023/24
- Atodiad 2 – Cyllideb Arfaethedig 2023/24 fesul Gwasanaeth

FF - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am wybodaeth bellach):

- Cynllun Ariannol Tymor Canol 2023/24 – 2024/25 – Gweler Rhaglen Cyfarfod y Pwyllgor Gwaith, 27 Medi 2022 – Eitem 11

CYLLIDEB REFENIW DDRAFFT 2023/24**1. CYFLWYNIAD**

- 1.1.** Mae'r adroddiad a ganlyn yn nodi cyllideb refeniw dros dro y Pwyllgor Gwaith ar gyfer 2023/24. Paratwir y gyllideb ar sail y rhagdybiaethau a nodwyd yn y Cynllun Ariannol Tymor Canol (CATC) a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2022 a'r setliad dros dro ar gyfer llywodraeth leol a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ar 14 Rhagfyr 2022. Mae'r adroddiad hefyd yn amlinellu'r arbedion refeniw arfaethedig a nodwyd gan y gwasanaethau unigol ac a drafodwyd gan y Tîm Arweinyddiaeth, Aelodau Portffolio unigol a'r Pwyllgor Gwaith.
- 1.2.** Ar ôl derbyn y ffigyrau ar gyfer y setliad terfynol ar 28 Chwefror 2023, bydd y cynnig terfynol ar y gyllideb yn cael ei adolygu gan y Pwyllgor Sgriwtini ar 28 Chwefror 2023, a bydd y gyllideb yn cael ei hargymell i'w chymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith ar 2 Mawrth 2023. Caiff y gyllideb derfynol ar gyfer 2023/24 ei chymeradwyo gan y Cyngor yn ei gyfarfod ar 9 Mawrth 2023.

2. Y PRIF RAGDYBIAETHAU SYDD YN CODI O'R CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOL

- 2.1.** Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canol yn nodi nifer o ragdybiaethau ac ystyriwyd y rhagdybiaethau hyn wrth gyfrifo'r gyllideb ddisymud ar gyfer 2023/24. Mae'r gyllideb ddigymfnewid yn gyllideb sy'n darparu adnoddau i redeg gwasanaethau ar lefelau 2022/23 ond wedi'i diweddaru i adlewyrchu unrhyw newidiadau hysbys nad yw gwasanaethau'n gallu eu rheoli (newidiadau yr ymrwymwyd iddynt) ac i adlewyrchu costau a amcangyfrifir ar gyfer 2023/24.
- 2.2.** Mae'r rhagdybiaethau hyn wedi'u cynnwys yn y gyllideb ddisymud, ynghyd â newidiadau manylach (newidiadau yr ymrwymwyd iddynt) sydd yn caniatáu ar gyfer cynnydd mewn costau sy'n hysbys e.e. ymrwymadau cytundebol a mân gywiriadau i'r gyllideb. Mae'r gyllideb ddrafft hefyd yn caniatáu ar gyfer cyllid ychwanegol, newidiadau hysbys i gyllido grant a mân gywiriadau i'r gyllideb y bernir eu bod yn angenrheidiol i sicrhau fod cyllideb y Cyngor yn adlewyrchu'n gywir y costau y mae'n eu hwynebu yn 2023/24.

3. SETLIAD DROS DRO

- 3.1.** Mae'r setliad dros dro ar gyfer Llywodraeth Leol yng Nghymru, a gyhoeddwyd ar 14 Rhagfyr 2022, yn dangos cynnydd o £406.2m yn lefel gyffredinol y cyllid ar gyfer Cymru, sy'n cyfateb i gynnydd o 8.0% mewn termau ariannol. Fodd bynnag, mae £3.0m yn ymwneud â grantiau a drosglwyddwyd i mewn a, pan addasir ar gyfer y newidiadau hyn, dengys y gwir ffigwr gynnydd o £403.2m mewn cyllid, sef cynnydd o 7.9%. Dangosir y manylion yn Nhabl 1 isod:-

Tabl 1 Setliad Dros Dro 2023/24		
	Ynys Môn	Cymru
	£'m	£'m
Cyllid Allanol Cyfun (AEF) 2022/23	114.551	5,107.603
Addasiad ar gyfer newid yn Sylfaen y Dreth	(0.061)	0.000
Grantiau blynyddoedd cynt a drosglwyddwyd i Mewn / (Allan)	0.000	3.040
AEF 2022/23 wedi'i addasu	114.490	5,110.643
AEF Dros Dro 2023/24	123.555	5,513.888
Cynnydd o gymharu â AEF 2022/23	9.004	406.285
% Cynnydd o gymharu â AEF 2022/23	7.86%	7.95%
Cynnydd o gymharu â AEF 2022/23 wedi'i addasu	9.065	403.245
% Cynnydd o gymharu â AEF 2022/23 wedi'i addasu	7.92%	7.89%

3.2. Mae nifer o wahanol setiau data yn cael eu haddasu yn y fformiwla dyrannu, gan gynnwys poblogaeth, nifer pobl sy'n derbyn budd-daliadau, plant sy'n derbyn cinio ysgol am ddim, disgyblion ysgol ac ati, ac mae eu heffaith yn wahanol ar ddyraniad pob awdurdod. Mae rhai awdurdodau'n elwa o'r addasiadau hyn, ond maent yn cael effaith negyddol ar awdurdodau eraill ac, o'r herwydd, nid yw pob awdurdod yn derbyn yr un lefel o gynnydd. Yn y setliad dros dro ar gyfer 2023/24, mae'r cynnydd yn amrywio o 9.3% (Sir Fynwy) i 6.5% (Blaenau Gwent). Mae cynnydd Ynys Môn yn cyd-fynd â chyfartaledd Cymru, a dyma'r 12fed cynnydd uchaf o blith y 22 awdurdod.

4. Y PRIF NEWIDIADAU YN Y GYLLIDEB AR GYFER 2023/24

4.1. Manylir isod ar y prif newidiadau yn y gyllideb gychwynnol ar gyfer 2023/24 o gymharu â chyllideb derfynol 2022/23.

4.2. Chwyddiant Cyflogau a Phwysau Arall yn ymwneud â Staffio

Bydd costau tâl yn newid bob blwyddyn i adlewyrchu newidiadau staff yn ystod y flwyddyn (penodi staff newydd i bwynt gwahanol ar y raddfa gyflog), staff yn derbyn cynnydd blynyddol yn eu cyflogau a'r dyfarniad cyflog. Ni chytunwyd ar ddyfarniad cyflog 2022/23, a oedd yn weithredol o fis Ebrill 2022, tan fis Tachwedd 2022 ac, er bod amcangyfrif wedi'i gynnwys yng nghyllideb 2022/23, nid oedd yn adlewyrchu'r dyfarniad cyflog gwirioneddol yn llawn. Roedd y gyllideb yn caniatáu ar gyfer cynnydd o 2% yn y cyllidebau cyflogau, gyda swm ychwanegol o £1m wedi'i gynnwys fel cyllideb wrth gefn, ac roedd hyn gyfystyr â chynnydd o 3.2% yn y cyllidebau cyflogau. Roedd y dyfarniad cyflog terfynol ar ffurf cynnydd o £1,925 i bob gweithiwr, ac roedd hyn gyfystyr â chynnydd o rhwng 10.2% ar y pwynt isaf ar y raddfa gyflog i 3.4% ar y pwynt uchaf ar y raddfa. Ar gyfartaledd, arweiniodd y dyfarniad cyflog at gynnydd o 7.5% yng nghostau cyflog y Cyngor ar gyfer staff nad ydynt yn athrawon. Roedd hyn yn golygu fod diffyg o £1.9m yn y gyllideb ar gyfer 2022/23, ac mae'n rhaid cywiro'r diffyg hwn yn y gyllideb ddisymyd ar gyfer 2023/24.

Nid oedd y dyfarniad cyflog ar gyfer athrawon ychwaith wedi cael ei gyhoeddi pan osodwyd cyllideb y Cyngor ar gyfer 2022/23. Unwaith eto, roedd y Cyngor wedi caniatáu 2% ar gyfer codiad cyflog athrawon o fis Medi 2022. Roedd y dyfarniad cyflog terfynol yn 5%. Arweiniodd hyn at ddiffyg o £926k yng nghyllideb y Cyngor ac, unwaith eto, mae'n rhaid ei gywiro yn y gyllideb ddisymyd ar gyfer 2023/24.

Nid oes gwybodaeth ar gael ar hyn o bryd am y dyfarniad cyflog tebygol ar gyfer staff nad ydynt yn athrawon a gaiff ei dalu o fis Ebrill 2023, er bod Llywodraeth Cymru wedi nodi mai 3.5% fydd y dyfarniad cyflog ar gyfer athrawon o fis Medi 2023. Mae'r dyfarniad cyflog yn dibynnu i raddau helaeth ar beth fydd yn digwydd i chwyddiant yn ystod 2023/24, ond rhagwelir gostyngiad sylweddol, gyda chwyddiant yn disgyn o 10% ar ddechrau 2023/24 i tua 4% erbyn mis Mawrth 2024. Gan y bydd yr Undebau o dan bwysau i dderbyn dyfarniad cyflog is yn 2023/24, ac oherwydd y gostyngiad mewn chwyddiant a'r cynnydd a nodwyd mewn cyflogau athrawon, caniatwyd 3.5% yn y gyllideb ddisymyd ar gyfer dyfarniad cyflog athrawon a staff nad ydynt yn athrawon yn 2023/24. Serch hynny, mae risg sylweddol y bydd y dyfarniad cyflog terfynol yn uwch na'r ffigwr hwn. Os digwydd hynny, bydd rhaid i'r Cyngor gyllido'r costau ychwanegol o'i gronfeydd wrth gefn ei hun yn 2023/24 ac yna cywiro'r diffyg cyllido yn y gyllideb ar gyfer 2024/25.

Mae Llywodraeth y DU wedi gwrthdroi'r cynnydd arfaethedig o 1.25% yng nghyfraniadau yswiriant gwladol y cyflogwr o fis Tachwedd 2022. Mae hyn yn golygu y gellir cywiro cyllideb yswiriant gwladol y cyflogwr, gyda gostyngiad o £260k yn y gyllideb gychwynnol. Mae'r angen i gywiro'r gyllideb cyflogau a'r dyfarniad cyflog ar gyfer 2023/24 wedyn yn cynyddu cyfraniadau yswiriant gwladol y cyflogwr, ond mae'r gostyngiad yng ngraddfa'r cyfraniad yn gostwng y gyllideb gyffredinol. Effaith net y cynnydd mewn cyflogau a'r gostyngiad yn y raddfa gyfrannu yw gostyngiad o £140k yn y gyllideb yswiriant gwladol.

Mae'r gyllideb gyflogau hefyd yn cael ei haddasu i adlewyrchu'r pwynt cyflog gwirioneddol ar gyfer talu pob aelod presennol o staff yn ystod 2023/24. Mae hyn yn ystyried staff sy'n symud i bwynt uwch ar y raddfa gyflog a newidiadau staffio oherwydd bod staff yn gadael a staff newydd yn ymuno â'r Cyngor, ynghyd ag unrhyw ailstrwythuro staff posib yn ystod y flwyddyn ariannol bresennol.

Yr amcangyfrif o'r holl gostau'n ymwneud â chyflogau yw cynnydd o £6.00m yn y gyllideb.

4.3. Costau Pensiwn

Mae'r Cyngor yn cofrestru ei staff ar y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (LGPS) ar gyfer staff nad ydynt yn athrawon a'r Cynllun Pensiynau Athrawon ar gyfer athrawon. Mae cynllun cyfraniadau'r cyflogwr yn cael ei osod gan Weinyddwr y cynllun ac mae'n cael ei ailbrisio'n rheolaidd.

Cafodd y Cynllun LGPS ei ailbrisio yn ystod 2022/23, a daw'r cyfraddau cyfrannu newydd i rym o fis Ebrill 2023, am gyfnod o 3 blynedd. Mae'r cynllun yn gosod dwy gyfradd, y brif gyfradd a ddyluniwyd i gyllido'r costau pensiwn sydd wedi cronni ar gyfer staff sy'n gysylltiedig â gwasanaeth presennol a gwasanaeth yn y dyfodol, a chyfradd eilaidd sy'n cwrdd ag unrhyw ddiffyg cyllido yn y gronfa.

Bydd y brif gyfradd yn cynyddu o 19.3% i 21.1% ar gyfer 2023/24, ond bydd y gyfradd eilaidd yn gostwng o 2.1% i -1.0%. Mae'r cynnydd yn y brif gyfradd yn golygu cynnydd o £732k yng nghyfraniad y cyflogwr (cyn y dyfarniad cyflog), ond mae'r gostyngiad yn y gyfradd eilaidd yn golygu gostyngiad o £1.24m yn y cyfraniad ac, o ganlyniad, bydd arbediad net o £508k yng nghyfraniadau pensiwn y cyflogwr.

Fodd bynnag, mae'r cynnydd mewn cyflogau yn cynyddu cyfraniadau'r cyflogwr wrth i'r cyflog gynyddu. Amcangyfrifir y bydd hyn yn arwain at gyfraniadau ychwanegol o thua £600k.

Mae'r Cyngor yn parhau i wneud cyfraniadau blynyddol ar gyfer staff ac athrawon a allai fod wedi ymddeol yn gynnar nifer o flynyddoedd yn ôl. Daeth yr arfer o dalu am ymddeoliad cynnar trwy dâl blynyddol i ben yn dilyn newid yn y rheolau tua chanol degawd cyntaf y ganrif hon, felly, mae'r gyllideb hon yn gostwng yn raddol wrth i'r pensiynwyr hynny farw. O ganlyniad, roedd gostyngiad o £108k yn bosib yn y gyllideb hon.

4.4. Chwyddiant nad yw'n ymwneud â chyflogau

Mae lefel chwyddiant yn y DU wedi bod yn isel iawn ers nifer o flynyddoedd ac roedd yn hawdd ei amcangyfrif. Fodd bynnag, cododd chwyddiant yn sylweddol yn 2021, gyda'r Mynegai Prisiau Defnyddwyr (CPI) yn codi i 11.1% ym mis Hydref 2021, a gwelwyd cynnydd uwch ym mhrisiau rhai nwyddau, gan gynnwys ynni, bwyd, tanwydd a deunyddiau adeiladu. Yn gyffredinol, dengys y rhagolygon y bydd chwyddiant yn cyrraedd ei lefel uchaf ar ddiwedd 2022 ac yna'n dechrau gostwng yn ystod 2023, cyn dychwelyd i'r lefelau a welwyd yn ystod y tri degawd diwethaf yn 2024/25. Bydd cyflymder y gostyngiad mewn chwyddiant yn ddibynol ar nifer o ffactorau, gan gynnwys y rhyfel yn Wcráin a'i effaith barhaus ar gostau ynni, cytundebau cyflogau yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat, a pha un a fydd Brexit yn parhau i gael effaith ar gostau nwyddau sy'n cael eu mewnforio o Ewrop.

Mae costau'r Cyngor nad ydynt yn ymwneud â chyflogau yn cynnwys nifer o wahanol gontractau a dulliau caffael ac mae chwyddiant yn effeithio'n wahanol ar bob un ohonynt:-

- Contractau tymor hir lle mae'r cyfrifiad chwyddiant wedi'i ymgorffori yn y contract gan ddefnyddio mynegeion chwyddiant a benderfynwyd ymlaen llaw, ac mae'r ffigwr ar gyfer pwynt penodol mewn amser yn cael ei ddefnyddio. Mae'r math hwn o gontract yn tueddu i ffafrio'r Cyngor pan fydd chwyddiant yn codi, ond maent yn adlewyrchu'r hyn sy'n digwydd gyda mathau arbennig o nwyddau sy'n cael effaith ar gostau'r contractwr, e.e. bydd cysylltiad cryf iawn rhwng y ffactor chwyddiant a chost tanwydd ar gyfer y contract casglu gwastraff gan fod hwn yn gost sylweddol i'r contractwr.
- Contractau lle mae'r cynnydd blyneddol yn cael ei negodi. Maent yn cynnwys ffioedd cartrefi gofal preswyl a nyrsio a chontractau gofal eraill. Nid y CPI yw'r prif ffactor o ran y cynnydd yn y prisiau hyn, gan mai staffio yw'r brif gost. Mae lefel y chwyddiant yn gysylltiedig â chyflogau, a'r cynnydd yn y cyflog byw cenedlaethol a'r cyflog byw gwirioneddol yn arbennig.
- Cytundebau fframwaith tymor hir lle mae'r pris blyneddol yn cael ei osod gan y fframwaith ac nid fel rhan o gytundeb unigol rhwng y Cyngor a'r cyflenwr / contractwr. Maent yn cynnwys ein prif gontractau ynni. Unwaith eto, bydd cynnydd yn y pris yn gysylltiedig â ffactorau penodol sy'n ymwneud â'r nwyddau a gyflenwir, yn hytrach na defnyddio'r CPI fel sail i'r cynnydd.
- Nwyddau a gwasanaethau sy'n cael eu prynu pryd a phan fydd eu hangen, naill ai trwy broses dendr untro, derbyn dyfynbrisiau neu godi archeb. Mae'r costau hyn yn ddarostyngedig i bwysau chwyddiant gan fod y pris y mae'r Cyngor yn ei dalu'n ddibynol ar y pris pan gyflwynir yr archeb neu pan dderbynnir y tendr.

Wrth lunio'r gyllideb ddisymyd, caniatwyd ar gyfer y lefel chwyddiant a benderfynwyd gan gontract penodol. Mae'r ffaith fod y cynnydd oherwydd chwyddiant ym mhrif gontractau'r Cyngor yn seiliedig ar lefelau chwyddiant yn yr Hydref yn ystod y flwyddyn flaenorol (defnyddir chwyddiant yn Hydref 2022 i gynyddu prisiau contractau o fis Ebrill 2023) wedi gweithio yn erbyn y Cyngor a chaniatwyd ar gyfer cynnydd o dros 20%.

Mae'r Cyngor yn prynu nwy a thrydan drwy gytundeb fframwaith, ac mae'r prisiau'n cael eu hadolygu ym mis Hydref bob blwyddyn. Roedd cynnydd o 255% yn y pris uned ar gyfer nwy ym mis Hydref a chynnydd o 110% yn y tâl sefydlog. Roedd cynnydd o 75% ym mhris uned trydan a chynnydd o 145% yn y tâl sefydlog. Mae gan y Cyngor nifer fach o adeiladau sy'n parhau i ddefnyddio nwy LPG neu olew gwresogi, ac mae'r costau'n seiliedig ar y pris ar y diwrnod y caiff y tanwydd ei brynu ond, yn gyffredinol, gwelwyd cynnydd o thua 50% yn y costau hyn ers 2021/22. Fodd bynnag, caniatwyd ar gyfer cyfran o'r cynnydd hwn wrth osod cyllideb 2022/23, ac amcangyfrifir mai dim ond cynnydd o 40% fydd ei angen yn y gyllideb ar gyfer trydan ac 85% ar gyfer nwy, nwy LPG ac olew gwresogi. Bydd hyn yn ychwanegu oddeutu £1.75m at gyllidebau ynni'r Cyngor.

Ym mis Gorffennaf 2022, cytunodd y Cyngor i gynyddu'r graddfeydd a delir i gartrefi preswyl a nyrsio preifat, er mwyn adlewyrchu'r cynnydd mewn costau yr oedd y Sector yn eu hwynebu. Mae'r Cyngor yn parhau i gefnogi'r defnydd o'r fethodoleg ffioedd rhanbarthol ac mae'r cynnydd yn y cyfraddau'n adlewyrchu allbynnau'r fethodoleg, a bydd y cynnydd yn y ffioedd arfaethedig yn is na'r cynnydd mewn chwyddiant cyffredinol. Bydd gosod ffioedd cartrefi gofal yn destun adroddiad ar wahân i'r Pwyllgor Gwaith.

Bydd cynnydd o 16.4% mewn cyllidebau eraill, lle bo hynny'n briodol, ond bydd cynnydd is mewn rhai llinellau yn y gyllideb os nad ydynt wedi cael eu defnyddio'n llawn yn ystod 2022/23. Mae'r ffigwr o 16.4% yn cywiro'r dan-ddarpariaeth ar gyfer chwyddiant yn 2022/23 ac mae'n caniatáu ar gyfer yr amcangyfrif cyfartalog ar gyfer chwyddiant yn 2023/24, sef 6.7%.

Yn ystod y pedair blynedd diwethaf, defnyddiwyd ffigwr cyffredinol o 3% ar gyfer y cynnydd mewn cyllidebau ffioedd a thaliadau anstatudol, a defnyddiwyd y ffigwr hwn eto yn 2023/24, er bod gan wasanaethau'r disgresiwn i gynyddu ffioedd a thaliadau unigol gan swm sy'n fwy neu'n llai na'r ffigwr hwn, ar yr amod bod cynnydd o 3% yn eu hincwm cyffredinol.

Y cynnydd net yn yr addasiadau ar gyfer chwyddiant heblaw am gyflogau ac incwm anstatudol yw £12.51m.

4.5. Niferoedd Disgyblion

Bob blwyddyn, mae effaith y newid mewn niferoedd disgyblion yn y sectorau cynradd ac uwchradd yn cael ei ystyried fel rhan o'r broses gosod cyllideb, ac mae niferoedd disgyblion ym mis Medi 2022 yn cael eu defnyddio fel sail i gyllideb 2023/24. Ar gyfer 2023/24, mae niferoedd disgyblion cynradd wedi parhau i ostwng, gyda gostyngiad pellach o 126 disgybl, tra bod cynnydd o 106 yn niferoedd disgyblion uwchradd. Ni fu newid yn nifer y disgyblion yng Nghanolfan Addysg y Bont. Effaith net y newidiadau hyn yw cynnydd o £182k yn y gyllideb ddatganoledig ysgolion.

4.6. Ardollau

Mae cyllideb y Cyngor yn cynnwys ardollau sy'n cael eu codi ar y Cyngor gan gyrff eraill sydd â phŵer statudol i osod ardoll. Y brif ardoll a godir yw ardoll Awdurdod Tân Gogledd Cymru, sydd yn gosod ardoll gyffredinol ar gyfer y chwe awdurdod yng Ngogledd Cymru ac yna mae'n cael ei rhannu rhwng y chwe awdurdod ar sail poblogaeth. Yn ei gyfarfod yn Ionawr 2023, penderfynodd Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru ar gynydd o 13.4% yn yr ardoll ar gyfer y chwe awdurdod, a gosododd gyllideb o £44.71m, sy'n golygu cynnydd o £519k yn ardoll y Cyngor. Yr ardoll a gyllidir gan y Cyngor, felly, fydd £4.434m.

Mae'n ofynnol yn awr i chwe Awdurdod Gogledd Cymru sefydlu Cyd-bwyllgor Corfforedig (CBC) i fod yn gyfrifol am bolisi strategol ym maes trafnidiaeth a chynllunio a datblygu economaidd ar lefel ranbarthol. Mae gwaith yn mynd rhagddo i benderfynu ar gyfrifoldebau'r CBC, a bydd y CBC yn penderfynu ar yr ardoll a godir ar bob awdurdod lleol mewn cyfarfod ddiweddd mis Ionawr 2023. At ddibenion y gyllideb gychwynnol, mae amcangyfrif o £64k wedi'i gynnwys fel amcangyfrif o ardoll y CBC, ond gallai'r swm newid.

4.7. Costau Cyllido Cyfalaf

Mae Costau Cyllido Cyfalaf yn cynnwys y Ddarpariaeth Refeniw Isaf (DRI), costau llog blyneddol ar fenthyciadau cyfredol a llog a dderbynnir ar fuddsoddiadau. Mae'r newid yn y polisi DRI yn 2018 wedi arwain at orddarpariaeth yn y DRI yn y gorffennol. Mae'r orddarpariaeth yn creu cyfle i ostwng cost y DRI yn y dyfodol, yn ogystal â pharhau i sicrhau fod y ddarpariaeth a wneir yn ddarbodus. Erbyn hyn, mae Ymgynghorwyr Rheoli Trysorlys y Cyngor yn cynghori y byddai newid pellach yn y polisi yn caniatáu gostyngiad sylweddol yn y DRI yn y tymor byr i'r tymor canol, ond byddai'r costau'n cynyddu yn y dyfodol o gymharu â'r polisi presennol. Mae'r dull newydd yn un a ganiateir yng nghanllawiau Llywodraeth Cymru ac mae'n parhau i sicrhau darpariaeth ddarbodus. Bydd y Pwyllgor Gwaith yn ystyried adroddiad ar wahân ar y mater hwn, ond mae'r cynnig drafft ar gyfer y gyllideb yn seiliedig ar y rhagdybiaeth y caiff y newid mewn polisi ei gymeradwyo gan y Cyngor.

Yn ystod 2020 a 2021, roedd y llog a dderbyniwyd ar fuddsoddiadau'n is nag erioed, ond dechreuodd godi yn ystod 2022. Rhagwelir y bydd y llogau uwch ar fuddsoddiadau'n parhau yn ystod 2023/24, a disgwylir llog o rhwng 3% a 4% ar gyfartaledd yn ystod blwyddyn ariannol 2023/24. Ar sail lefelau'r balansau arian parod a ragwelir, gosodwyd cyllideb o £1.0m ar gyfer enillion ar fuddsoddiadau, o gymharu â chyllideb o £3k yn 2022/23.

Effaith gyffredinol y ddau newid yw gostyngiad o £3.19m yn y gyllideb costau cyfalaf.

4.8. Incwm Gwastraff

Codwyd tâl am gasglu gwastraff gardd am y tro cyntaf yn 2020/21. Gosodwyd cyllideb geidwadol wrth asesu nifer y tanysgrifwyr yn ystod y flwyddyn gyntaf. Diwygiwyd cyllideb 2022/23 i adlewyrchu nifer gwirioneddol y defnyddwyr gwasanaeth a danysgrifiodd. Fodd bynnag, rhagwelwyd y gallai nifer y tanysgrifwyr ostwng yn ystod yr ail flwyddyn (2022/23) oherwydd y posibilrwydd y byddai rhai yn teimlo nad oeddent wedi gwneud digon o ddefnydd o'r gwasanaeth yn ystod y flwyddyn gyntaf. Mewn gwirionedd, cynyddodd nifer y tanysgrifwyr yn 2022/23 ac, er na fydd y ffi yn cynyddu yn 2023/24, gellir cynnwys cynnydd o £250k yn y gyllideb i adlewyrchu'r gyfradd danysgrifio bresennol.

Mae'r Gwasanaeth Gwastraff wedi gweld cynnydd sylweddol yn y prisiau a delir am ddeunyddiau ailgylchu, ac mae cyfran o'r cynnydd i'w briodoli i brinder deunyddiau crai o ganlyniad i'r rhyfel yn Wcráin. Er y gallai prisiau ddechrau gostwng yn ystod 2023/24, mae digon o warged i ganiatáu cynnydd o £150k yn y gyllideb incwm gwastraff ailgylchu.

4.9. Cyllidebau sy'n cael eu harwain gan y galw

Mae nifer o gyllidebau'n cael eu heffeithio gan y galw am wasanaethau penodol ac mae angen eu haddasu i adlewyrchu'r newid yn y galw. Mae'r prif addasiadau'n cynnwys:-

- £236k yn ychwanegol ar gyfer cludiant ysgol (mae hyn yn cynnwys effaith y contractau sydd wedi cael eu hail-dendro, yn ogystal â'r newid yn y galw).
- Gostyngiad o £134k yn y gyllideb ar gyfer disgyblion allsirol, oherwydd bod llai o blant yn cael eu lleoli oddi ar Ynys Môn ac, felly, mae llai o blant yn derbyn eu haddysg gan awdurdod addysg lleol arall.
- Er na fu cynnydd yn nifer y bobl sy'n hawlio o dan Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor yn ystod 2022/23, rhagwelir y bydd diweithdra'n dechrau codi eto yn 2023/24. Er mwyn darparu cyllid ychwanegol, mae 2% o gyllid ychwanegol wedi'i gynnwys yn y gyllideb, yn ogystal â'r cynnydd sydd ei angen i gwrdd â'r cynnydd yn y Dreth Gyngor. Mae hyn yn ychwanegu £126k at y gyllideb.
- Mae nifer y diwrnodau ysgol yn amrywio ychydig bob blwyddyn (gan ddibynnu'n bennaf ar ddyddiad y Pasg). Bydd y Pasg ar ddechrau mis Ebrill yn 2024 ac felly bydd y tymor ysgol yn gorffen ddiwedd Mawrth. Mae hyn yn gostwng nifer y diwrnodau ysgol yn ystod blwyddyn ariannol 2023/24 ac mae gostyngiad o £48k yn y gyllideb.

4.10. Cyllidebau wrth Gefn

Fel rhan o'r broses gosod cyllideb, mae nifer o gyllidebau wrth gefn yn cael eu cynnwys yn y gyllideb i gwrdd â chostau tymor penodol, risgiau posib efallai y bydd angen eu cyllido yn ystod y flwyddyn, neu fel cyllidebau wrth gefn cyffredinol a ddefnyddir yn ystod y flwyddyn wrth i'r gyllideb wynebu pwysau ychwanegol neu yn sgil digwyddiadau annisgwyl. Yn y gyllideb ar gyfer 2022/23, dyrannwyd £200k i gwrdd â chost etholiadau'r Cyngor Sir a gellir dileu'r gyllideb hon yn 2023/24. Yn ogystal, roedd cyllideb wrth gefn gwerth £300k i gwrdd ag unrhyw gostau untro yn gysylltiedig â Covid. Er nad yw'r risgiau'n gysylltiedig â Covid wedi eu dileu'n gyfan gwbl, maent wedi lleihau a gellir dileu'r gyllideb wrth gefn hon. Bydd unrhyw wariant yn gysylltiedig â Covid yn cael ei gyllido o'r gyllideb wrth gefn gyffredinol neu'r balansau cyffredinol.

4.11. Mân Addasiadau Eraill

Wrth lunio'r gyllidebau ddisymyd, gwneir nifer o fân gywiriadau i'r gyllideb er mwyn adlewyrchu newidiadau sydd angen eu gwneud, neu adlewyrchu penderfyniadau blaenorol i gynyddu cyllidebau unigol. Effaith net yr addasiadau hyn yw lleihad o £23k yn y gyllideb ddisymyd gyffredinol.

4.12. Cynyddu'r Premiwm ar Ail Gartrefi

Yn ei gyfarfod ar 29 Tachwedd 2022, cymeradwyodd y Pwyllgor Gwaith sylfaen y Dreth Gyngor ar gyfer blwyddyn ariannol 2023/24. Roedd sylfaen y dreth yn cynnwys y rhagdybiaeth y byddai'r premiwm ar ail gartrefi'n codi o 50% i 75%. Mae hyn yn adlewyrchu'r bwriad a ddatganwyd yn flaenorol gan y Pwyllgor Gwaith i godi'r premiwm i 100% erbyn mis Ebrill 2024. Bydd y penderfyniad hwn yn cael ei gymeradwyo'n ffurfiol gan y Cyngor pan fabwysiedir cyllideb y Cyngor ganddo a phan fydd yn gosod y Dreth Gyngor ar gyfer 2023/24. Bydd hyn yn creu oddeutu £805k o gyllid ychwanegol. Nid oes penderfyniad ffurfiol wedi'i wneud ynghylch sut i ddefnyddio'r cyllid ychwanegol ond, unwaith eto, mae'r Pwyllgor Gwaith wedi mynegi ei fwriad i ddefnyddio'r cyllid ychwanegol i fynd i'r afael â phroblemau tai ar Ynys Môn.

5. Y SEFYLLFA GYLLIDO

5.1. Ar ôl ystyried y setliad dros dro gan Lywodraeth Cymru (fel y caiff ei nodi ym mharagraff 3) a'r prif newidiadau i'r gyllideb (fel y cânt eu nodi ym mharagraff 4), mae'r sefyllfa gyllido cyn cynyddu'r Dreth Gyngor yn cael ei nodi yn Nhabl 2 isod:-

Tabl 2		
Bwlch Cyllido Cyllideb 2023/24		
Cyllideb Derfynol 2022/23	£'m	£'m 158.367
Y Prif Addasiadau i'r Gyllideb (fel y nodir ym Mharagraff 4)		
Chwyddiant Cyflogau a Chostau Staffio Eraill	5.997	
Addasiadau Pensiwn yn sgil ailbrisio'r gronfa Bensiwn	(0.619)	
Chwyddiant nad yw'n ymwneud â chyflogau	12.512	
Niferoedd Disgyblion	0.182	
Ardollau	0.518	
Costau Cyllido Cyfalaf	(3.190)	
Incwm Gwastraff Ychwanegol uwchlaw chwyddiant	(0.400)	
Gwasanaethau a arweinir gan y galw	0.181	
Cyllidebau wrth Gefn a Mân Addasiadau Eraill	(0.523)	
		14.658
Defnyddio Cyllid Ychwanegol o'r Premiwm ar Ail Gartrefi		0.805
Cyllideb Refeniw Net Ddisymyd 2023/24		173.830
Cyllidir Gan		
Grant Cynnal Refeniw (RSG)	(100.732)	
Cyfran o'r Gronfa Trethi Annomestig	(22.823)	
Cyfanswm Cyllid Allanol Cyfun		(123.555)
Cyllideb Dreth Gyngor 2022/23 (wedi'i addasu ar gyfer y newid yn sylfaen y dreth a chynnydd yn y premiwm ar ail gartrefi)		(44.879)
Cyfanswm Cyllid cyn Cynyddu'r Dreth Gyngor		(168.434)
(Gwarged) / Diffyg mewn Cyllid (cyn gwneud unrhyw newid i'r Dreth Gyngor)		5.396

- 5.2. Byddai angen cynnydd o 12.0% yn y Dreth Gyngor i gyllido'r diffyg o £5.396m. Byddai hyn yn golygu fod y gost ar gyfer eiddo Band D yn £1,531.89, sef cynnydd blynyddol o £164.43 a chynnydd wythnosol o £3.15. Er mwyn gostwng y cynnydd yn y Dreth Gyngor, byddai'n rhaid defnyddio cronfeydd wrth gefn y Cyngor neu wneud arbedion yn y gyllideb refeniw. Mae pob £1m o gronfeydd wrth gefn a ddefnyddir, neu arbedion a roddir ar waith, yn golygu gostyngiad o 2.23% yn y cynnydd yn y Dreth Gyngor. Felly, trwy ddefnyddio £2.98m o gronfeydd wrth gefn neu roi £2.98m o arbedion ar waith, neu gyfuniad o'r ddau, byddai modd gostwng y cynnydd yn y Dreth Gyngor i 5.00%. Byddai hyn yn golygu cynnydd o £68.40 yn y Dreth Gyngor, neu £1.32 yr wythnos.

6. RISGIAU CYLLIDEBOL

- 6.1. Wrth osod y gyllideb, mae angen asesu nifer o risgiau ariannol a allai greu cost ariannol i'r Cyngor. Caniatawyd ar gyfer rhai o'r risgiau hyn yn y cynnig ar gyfer y gyllideb, ond nid yw eraill wedi eu cynnwys yn y gyllideb a, phe bae'r risg yn troi'n gost ariannol yn 2023/4, yna byddai balansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn y Cyngor yn cwrdd â'r gost.
- 6.2. Rhagwelir y bydd balansau cyffredinol heb eu dyrannu y Cyngor yn £10.2m ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, ynghyd â £4m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig ychwanegol y gellid eu dychwelyd i falansau cyffredinol y Cyngor. Fel canllaw cyffredinol, mae'r Pwyllgor Gwaith wedi gosod isafswm o 5% o'r gyllideb refeniw net ar gyfer y balansau cyffredinol. Ar sail y gyllideb refeniw net ddisymyd ar gyfer 2023/24, a ddaw i gyfanswm o thua £174m, yr isafswm fyddai ei angen yw £8.7m. Mae hyn yn gadael swm posib o £5.5m a fyddai ar gael i gynorthwyo i ariannu'r gyllideb refeniw dros y ddwy neu dair blynedd nesaf, ond dylid nodi fod gostwng lefel y balansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn clustnodedig yn gwanhau sefyllfa ariannol y Cyngor, a gallai arwain at broblemau ariannol yn y dyfodol pe byddai'n rhaid cyllido unrhyw wariant annisgwyl sylweddol e.e. cyllido gorwariant refeniw yn y dyfodol.
- 6.3. Mae sefyllfa bresennol cyllideb refeniw 2022/23 yn amcangyfrif tanwariant ac, er bod amcangyfrif lefel terfynol y tanwariant yn anodd, ar ei waethaf disgwylir y bydd unrhyw orwariant yn 2022/23 yn fychan iawn ac ni fyddai'n cael effaith sylweddol ar lefel y balansau cyffredinol ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.
- 6.4. Mae nifer o risgiau ariannol yn bodoli nad ydynt wedi eu cynnwys yn y gyllideb, neu nad ydynt wedi eu cynnwys yn llawn yn y gyllideb, yn eu plith:-
- **Dyfarniad Cyflog** – fel y nodwyd ym mharagraff 4.2 uchod, cynyddwyd y gyllideb i adlewyrchu amcangyfrif o'r dyfarniadau cyflog ar gyfer 2023/24, ond mae ansicrwydd sylweddol yn parhau ynghylch y dyfarniadau cyflog. Os yw chwyddiant yn parhau'n uchel, yna bydd pwysau gan yr Undebau i gytuno ar ddyfarniad cyflog sydd yn uwch na'r 3.5% sydd yn y gyllideb. Mae pob 1% uwch ben y ffigwr hwn yn ychwanegu tua £1m i fil cyflogau'r Cyngor.
 - **Cyflog Byw Cenedlaethol** – cyhoeddodd Llywodraeth y DU y byddai cynnydd o 9.7%, i £10.42 yr awr, yn y Cyflog Byw Cenedlaethol (sef yr isafswm cyflog yn flaenorol) ym mis Ebrill 2023, ac mae rhagolygon gan y Comisiwn Cyflogau Isel yn awgrymu y gallai godi i £11.35 yr awr erbyn mis Ebrill 2024. Mae Cyflog Byw Cenedlaethol yn rhoi pwysau ar gyllideb y Cyngor mewn dwy ffordd h.y. yr hyn y mae'n ei dalu i'w staff ei hun a'r hyn y mae ei brif contractwyr yn ei dalu i'w staff.

Y pwynt isaf ar raddfa gyflog y Cyngor ar gyfer 2022/23 yw £20,812, neu £10.79 yr awr, sef dim ond £0.37 yn uwch na lefel y Cyflog Byw Cenedlaethol. Wrth gwrs, bydd dyfarniad cyflog yn cael ei dalu ym mis Ebrill 2023 a fydd yn cynyddu'r ffigwr hwn ac yn darparu mwy o fwelch. Fodd bynnag, dylid nodi fod y raddfa gyflog genedlaethol yn cynnwys 2 bwynt sydd yn is na'r isafswm a delir gan y Cyngor, a'r pwynt isaf ar hyn o bryd yw £10.50 yr awr, dim ond £0.08 yn uwch na lefel y Cyflog Byw Cenedlaethol. Os yw'r Cyflog Byw Cenedlaethol yn cael ei osod ar £11.35 ym mis Ebrill 2024, yna byddai angen cynnydd o 8% yn y pwynt isaf ar y raddfa yn ystod cyfnod o ddwy flynedd, sef 2023/24 a 2024/25. Byddai cynnydd ar y lefel hon yn cael effaith sylweddol ar fil cyflogau'r Cyngor pe byddai'n cael ei ailadrodd ar draws y graddfeydd cyflog.

Mae nifer fawr o staff a gyflogir gan brif contractwyr a darparwyr gwasanaeth y Cyngor yn derbyn cyflog sydd yn cyfateb i'r Cyflog Byw Cenedlaethol, neu sydd o gwmpas y lefel honno. Mae hyn yn arbennig o wir yn y sector gofal (cartrefi gofal preswyl a nyrsio, gofal cartref ac ati). Mae cynnydd yn y Cyflog Byw Cenedlaethol yn cael ei adlewyrchu yn y cynnydd yn y ffioedd y mae'n rhaid i'r Cyngor eu talu i'r contractwyr a'r darparwyr gwasanaeth. Er y caniatawyd ar gyfer cynnydd mewn cyllid, mae risg na fydd yn ddigon i gwrdd â'r hyn y bydd darparwyr yn gofyn amdano, ac mae'n bosib eu bod hwythau hefyd yn wynebu pwysau o ganlyniad i chwyddiant cyffredinol, a chostau bwyd, ynni a thanwydd yn benodol.

- **Chwyddiant Cyffredinol** - Yn ystod y 12 mis diwethaf, mae lefel chwyddiant cyffredinol mewn prisiau wedi codi'n sylweddol o gymharu â'r lefel a welwyd dros nifer o flynyddoedd ac, er mai'r rhagolwg cyffredinol yw bod chwyddiant wedi cyrraedd y brig yn awr ar lefel o thua 10%, mae ansicrwydd o hyd ynghylch pa mor gyflym y bydd yn gostwng yn ystod 2023/24. Wrth osod y gyllideb, rhagdybiwyd y bydd chwyddiant yn gostwng yn raddol, o 10% ar ddechrau'r flwyddyn ariannol i 4% erbyn mis Mawrth 2024, gan roi lefel chwyddiant cyfartalog o 6.7%, a dyma'r swm a gynhwyswyd yn y gyllideb ar gyfer 2023/24. Fodd bynnag, rhagolwg mwy pesimistaidd yw y bydd chwyddiant yn aros yn uchel ac yn cyrraedd uchafswm o thua 12% erbyn haf 2023, cyn disgyn i thua 7.5% erbyn mis Mawrth 2024. Byddai hyn yn rhoi cyfradd chwyddiant cyfartalog o 9.5% ar gyfer 2023/24. Dylid nodi hefyd y gallai'r Cyngor wynebu chwyddiant uwch ar rai costau, megis ynni, bwyd a chostau tanwydd. Os bydd chwyddiant yn parhau yn uchel yn Hydref 2023, bydd yn cael sgil effaith ar gyllideb 2024/25 hefyd, gan fod y chwyddiant a ychwanegir at nifer o brif contractau'r Cyngor yn seiliedig ar fynegeion chwyddiant ym mis Medi a Hydref bob blwyddyn.
- **Costau Ynni** – Mae'r Cyngor yn prynu nwy a thrydan trwy gytundeb fframwaith, ac mae prisiau'n codi bob mis Hydref. Caiff y cynnydd ym mis Hydref 2022 ei nodi ym mharagraff 4.4. Mae'r gyllideb yn cynnwys cynnydd pellach o 20% ym mis Hydref 2023 ond, unwaith eto, mae llawer iawn o ansicrwydd ynghylch prisiau ynni. Byddai datrys y rhyfel yn Wcráin yn llacio'r pwysau ar brisiau ynni yn sylweddol ond, i'r gwrthwyneb, gallai dwysau'r rhyfel arwain at gynnydd sylweddol mewn prisiau unwaith eto.
- **Y Galw am Wasanaethau** – Mae'r gyllideb yn caniatáu ar gyfer darparu gwasanaethau yn unol â lefel bresennol y galw mewn rhai gwasanaethau lle gall y galw amrywio (Gwasanaethau Plant, Gofal Cymdeithasol Oedolion, Digartrefedd, Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor). Bydd unrhyw gynnydd sylweddol yn y galw am wasanaethau'n creu costau ariannol ychwanegol i'r Cyngor na fyddai darpariaeth ar eu cyfer yn y cyllidebau presennol.
- **Incwm Grantiau** – Yn ogystal â'r cyllid a dderbyniwyd trwy'r Cyllid Allanol Cyfun, mae'r Cyngor yn derbyn lefelau sylweddol o gyllid ychwanegol ar ffurf grantiau penodol gan Lywodraeth Cymru ac eraill. Pan fydd lefel cyllid grant penodol yn gostwng, nid yw bob amser yn bosib ymateb yn gyflym i'r newid gan fod y gwasanaeth a gyllidir gan y grant wedi'i ymgorffori yn y gwasanaeth a gyllidir gan gyllideb graidd y Cyngor. Felly, mae oedi rhwng gostwng y cyllid a gallu'r Cyngor i leihau'r costau cysylltiedig drwy aildrefnu'r gwasanaeth.
- **Targedau Incwm o Ffioedd a Thaliadau** – Wrth i'r argyfwng costau byw barhau i effeithio ar incwm gwario teuluoedd, mae risg na fydd cymaint o ddefnydd o rai o wasanaethau'r Cyngor e.e. gwasanaethau hamdden, meysydd parcio, ceisiadau cynllunio a rheoliadau adeiladu. O ganlyniad, mae risg na fydd y targedau ar gyfer cyllidebau ffioedd a thaliadau'n cael eu cyflawni.

7. PONTIO'R BWLCH CYLLIDO

- 7.1. Roedd buddsoddiad o £700k mewn gwasanaethau addysg wedi'i gynnwys yng nghyllideb referniw 2022/23. Am nifer o resymau, nid yw'r gwasanaeth wedi rhoi cynlluniau yn gysylltiedig â'r cyllid hwn ar waith eto. Felly, argymhellir gohirio'r buddsoddiad ychwanegol hwn hyd nes bydd y sefyllfa ariannol yn gwella a'r buddsoddiad yn fforddiadwy.

- 7.2. Wrth lunio'r gyllideb ddisymyd, gwneir nifer o ragdybiaethau mewn perthynas â chwyddiant mewn cyflogau a phrisiau. Mewn perthynas â'r gyllideb ddatganoledig ar gyfer ysgolion, mae'r gyllideb ddisymyd yn caniatáu ar gyfer cynnydd o £4.9m (11%) mewn termau ariannol, gan olygu fod cyllideb ddatganoledig ysgolion werth £47.07m (heb gynnwys y gyllideb ôl-16). Argymhellir cyfyngu'r cynnydd oherwydd chwyddiant i 10%, a thrwy hynny ostwng y gyllideb ddisymyd gan £471k.
- 7.3. Yn gyffredinol, mae cynnydd o 3% yn y cyllidebau incwm, ond mae sgôp am gynydd uwch yn y ffioedd ar gyfer cau lonydd yn y Gwasanaeth Prifffyrdd. Argymhellir cynnydd o 15%, gan gynhyrchu incwm ychwanegol o £169k.
- 7.4. Bu'r Gwasanaeth Gofal Cymdeithasol Oedolion yn ymestyn y defnydd o daliadau uniongyrchol, lle mae cleientiaid sy'n perthyn i rai categorïau yn trefnu eu gofal eu hunain, ac mae hynny'n rhoi mwy o hyblygrwydd iddynt o ran eu pecyn gofal ac yn lleihau'r costau. Mae ymestyn y cynllun hwn wedi nodi arbediad o £35k ar gyfer 2023/24.
- 7.5. Ar hyn o bryd, mae'r Gwasanaeth Gofal Cymdeithasol Oedolion yn adolygu'r ddarpariaeth gwasanaethau gofal dydd. Mae'r adolygiad hwn wedi nodi cyfle i sicrhau gostyngiad o £35k yn y costau dros flwyddyn lawn. Byddai'r newid yn cael ei weithredu ym mis Hydref 2023 ac yn arwain at arbedion o £17.5k yn 2023/24, gydag arbediad ychwanegol o £17.5k yn 2024/25.
- 7.6. Ar sail y newidiadau uchod i'r gyllideb ddisymyd, byddai'r bwlch cyllido'n gostwng i £1.758m.
- 7.7. Amcangyfrifir y bydd gan y Cyngor £10.2m o falansau cyffredinol ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2022/23. Polisi cyffredinol y Cyngor yw dal 5% o'r gyllideb refeniw net fel isafswm y balansau cyffredinol. Yn seiliedig ar gyllideb 2023/24, y balans isaf fyddai £8.6m. Byddai defnyddio £1.758m o'r balansau cyffredinol i ddarparu cyllid ychwanegol yn cau'r bwlch cyllido yn ogystal â chynnal balansau cyffredinol ar lefel sydd ddim ond ychydig yn is na pholisi'r Cyngor.
- 7.8. Dylid nodi hefyd fod y Cyngor yn dal gwerth £23.2m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig ar ddechrau'r flwyddyn ariannol. Amcangyfrifir y bydd £8.8m yn cael ei ddefnyddio yn ystod 2022/23, gan adael balans o £14.37m. Mae adolygiad o'r cronfeydd wrth gefn sy'n weddill wedi nodi y gellid dychwelyd £4.4m i'r balansau cyffredinol os byddai angen. Bydd hyn yn digwydd ar ddiwedd y flwyddyn ariannol pan fydd y sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn ariannol yn hysbys.
- 7.9. Ar sail yr uchod, mae'r gyllideb refeniw arfaethedig gychwynnol ar gyfer 2023/24 wedi'i nodi yn Nhabl 3 isod:-

Tabl 3 Cyllideb Arfaethedig Gychwynnol 2023/24		
Cyllideb Refeniw Net Ddisymyd 2023/24 (yn unol â Thabl 2)	£'m	£'m 173.830
Addasiadau Ychwanegol i'r Gyllideb		
Gohirio buddsoddiad yn y gwasanaethau Addysg	(0.700)	
Cap ar gynydd mewn chwyddiant yng nghyllideb ddatganoledig ysgolion	(0.471)	
Incwm Prifffyrdd Ychwanegol	(0.169)	
Gostwng Cyllidebau Gofal Cymdeithasol Oedolion	(0.053)	
		(1.392)
Cyllideb Refeniw Net Arfaethedig Gychwynnol 2023/24		172.438
Cyllidir Gan		
Grant Cynnal Refeniw	(100.732)	
Cyfran o'r Gronfa Trethi Annomestig	(22.823)	
Cyfanswm Cyllid Allanol Cyfun		(123.555)
Dreth Gyngor (gan gynnwys y premiwm a chynnydd o 5%)		(47.124)
Cronfeydd wrth Gefn y Cyngor		(1.758)
Cyfanswm Cyllid		172.438

8. CANLYNIADAU'R YMARFERIAD YMGYNGHORI

- 8.1** Fel rhan o'r ymarferiad ymgynghori ar y Cynllun Corfforaethol, a gymerodd ran rhwng Medi 2022 a Tachwedd 2022, gofynnwyd nifer o gwestiynau ynglŷn â pha wasanaethau oedd trigolion eisiau weld mwy neu lai o fuddsoddiad ynddynt a sut dylai'r Cyngor gyllido'r costau cynyddol o'r gyllideb refeniw.
- 8.2** Cadarnhaodd yr ymgynghoriad fod y mwyafrif o'r ymatebwyr yn dymuno gweld buddsoddiad parhaus yng ngofal cymdeithasol, addysg, datblygu economaidd a delio â digartrefedd, ond llai o fuddsoddiad yn nhwristiaeth, cynllunio a llyfrgelloedd, amgueddfeydd ac archifau. Er fod barn trigolion yn bwysig, mae gan y Cyngor gyfrifoldebau statudol mewn nifer o feysydd ac nid yw hi'n bosib bob tro lleihau buddsoddiad.
- 8.3** Mewn ymateb i sut dylai'r Cyngor gyllido ei gyllideb i'r dyfodol, cefnogodd 52.6% gymysgfa o gynyddu'r dreth gyngor a lleihau rhai gwasanaethau, tra roedd 28.5% eisiau gweld gostyngiadau'n dreth gyngor ac roedd 18.9% eisiau parhau â'r lefel gwasanaethau presennol, tra'n cynyddu'r dreth gyngor.

9. SEFYLLFA'R GYLLIDEB AR GYFER 2024/25

- 9.1** Mae ansicrwydd sylweddol o hyd am economi'r DU ac a fydd yr economi'n dechrau adfer yn 2024/25, a'r effaith a gaiff yr adferiad ar chwyddiant, cyfraddau llog, a thwf economaidd, a lefelau cyllido ar gyfer Llywodraeth Cymru a llywodraeth leol yng Nghymru. Mae lefel uchel chwyddiant ar hyn o bryd yn golygu fod darogan costau yn y dyfodol yn anoddach ac mae gwahaniaeth mawr rhwng gwahanol senarios. Mae'n anodd iawn rhagweld beth fydd y dyfarniadau cyflog mor bell ymlaen â 2024/25 hefyd, oherwydd chwyddiant uchel.
- 9.2** Mae'r argyfwng costau byw presennol hefyd yn ychwanegu at y galw am wasanaethau'r Cyngor, yn bennaf ym maes digartrefedd a darparu cymorth a chynghor ar ddyledion. Mae problemau ariannol mewn teuluoedd hefyd yn arwain at broblemau iechyd meddwl a theuluoedd yn chwalu, sy'n arwain at fwy o alw am ofal cymdeithasol ar gyfer oedolion a phlant. Bydd unrhyw gynnydd mewn diweithdra hefyd yn ychwanegu at y pwysau ar y gyllideb Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a dyledion nad oes modd eu casglu. Mae'r problemau presennol yn y GIG yn ychwanegu at y pwysau ar wasanaethau gofal cymdeithasol oedolion. Os bydd y rhyfel yn Wcráin yn parhau, bydd y pwysau ar gostau ynni yn parhau ac mae'r risg y bydd Covid yn ailymddangos yn bodoli o hyd.
- 9.3** Nid yw cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru a setliad dros dro llywodraeth leol yn datgan yn uniongyrchol beth fydd lefel y cyllid ar gyfer llywodraeth leol yng Nghymru, ond mae'r ffigyrau drafft ar gyfer 2024/25 a gyhoeddwyd yn y gyllideb yn awgrymu cynnydd o 3% yn lefel y cyllid yn 2024/25. Os gwiredir hynny, bydd y Cyngor yn derbyn cynnydd o £3.7m yn ei gyllid.
- 9.4** Er nad yw'r Pwyllgor Gwaith wedi penderfynu ar y cynnydd yn y Dreth Gyngor yn y dyfodol, byddai cynnal y polisi presennol o gynnydd o 5% yn y Dreth Gyngor yn cynhyrchu swm ychwanegol o £2.35m.
- 9.5** Trwy ddefnyddio £1.81m o gronfeydd wrth gefn i gydbwyso cyllideb 2023/24, yna ar gyfer cyllideb 2024/25 byddai'n rhaid cyllido'r swm hwn o'r cyllid craidd ychwanegol, parhau i'w ariannu o gronfeydd wrth gefn neu drwy ostwng y gyllideb yn barhaol.
- 9.6** Os rhagdybir y bydd cyllid craidd yn cymryd lle'r swm o £1.81m o'r cronfeydd wrth gefn, bydd hyn yn golygu cynnydd o £4.29m yn y cyllid craidd cyffredinol ar gyfer 2024/25 (£3.7m + £2.35m - £1.76m), ac mae hyn gyfystyr â chynnydd o 2.6% yn y gyllideb refeniw net.
- 9.7** Mae'r rhagolygon chwyddiant presennol yn awgrymu y bydd chwyddiant cyffredinol rhwng 1.2% a 4.8% yn 2024/25 ac, o ganlyniad, yr amcangyfrif yw y bydd cyllid ychwanegol yn 2024/25 yn cwrdd â chynnydd mewn chwyddiant yn unig ac na fydd unrhyw gyllid ar gael i gwrdd â chynnydd yn y galw am wasanaethau nac i fuddsoddi mewn gwasanaethau. Os yw'r adferiad economaidd yn wan a bod chwyddiant yn parhau'n uchel, ni fydd y cyllid ychwanegol yn ddigonol i gwrdd â phwysau mewn chwyddiant a bydd rhaid gostwng cyllidebau gwasanaethau. Fodd bynnag, mae ansicrwydd mawr ynghylch maint y gostyngiad yn y cyllidebau hynny.

- 9.8** Dylid nodi hefyd, os yw'r cynnydd gwirioneddol mewn cyflogau a phrisiau yn 2023/24 yn uwch na'r swm a ganiatawyd yng nghyllideb 2023/24, byddai'n rhaid cywiro'r tan gyllido hwn yng nghyllideb 2024/25, gan greu pwysau ychwanegol ar y gyllideb yn nhermau chwyddiant.
- 9.9** Rhagwelir y bydd cydbwyso'r gyllideb yn 2024/25 yn hynod o heriol. Mae gwaith wedi dechrau'n barod i nodi arbedion posibl yn y gyllideb ar gyfer 2024/25, a bydd y cynigion arbedion hyn yn cael eu hystyried ymhellach yn ystod 2023/24.

10. CASGLIAD

- 10.1** Er bod setliad ariannol ar gyfer llywodraeth leol yn well na'r rhagolwg blaenorol ac er nad yw'n darparu cyllid i gwrdd â chost llawn chwyddiant a'r galw am wasanaethau, mae modd ymdopi â'r diffyg yn y gyllideb yn 2023/24.
- 10.2** Mae rheolaeth ariannol ddarbodus yn y gorffennol wedi cryfhau sefyllfa ariannol y Cyngor yn sylweddol ac mae hyn wedi cynyddu balansau cyffredinol y Cyngor a'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig. Mae'r sefyllfa ariannol well na'r disgwyl yn golygu y gall y Cyngor cyflwyno cynnig ar gyfer y gyllideb sy'n caniatáu cynnydd yn y Dreth Gyngor sydd yn is na chwyddiant, sy'n caniatáu i'r Cyngor ddefnyddio ei gronfeydd wrth gefn, ac mae'n argymhell gostyngiad cymedrol mewn cyllidebau.
- 10.3** Mae rhywfaint o risg yn gysylltiedig â'r gyllideb, yn arbennig pa un a wnaed darpariaeth ddigonol ar gyfer cynnydd mewn cyflogau, chwyddiant mewn prisiau ynni a'r cynnydd yn y galw am wasanaethau. Mae'r risg yn cael ei liniaru oherwydd gallai'r Cyngor ailgyfeirio hyd at £4m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig er mwyn cyllido costau uwch yn 2023/24.
- 10.4** Er bod y gyllideb arfaethedig yn gofyn am lefel gymedrol a chyraeddadwy o doriadau yn y gyllideb, rhagwelir y bydd mwy o angen am ostyngiad yn y gyllideb ac mewn gwasanaethau yn y dyfodol er mwyn caniatáu i'r Cyngor barhau i osod cyllideb gytbwys a sicrhau fod y cynnydd yn y Dreth Gyngor yn rhesymol ac yn fforddiadwy.
- 10.5** Mae sefyllfa'r gyllideb o 2024/25 ymlaen yn edrych yn fwy ansicr ac, os nad yw'r economi'n llwyddo i adfer ac os yw cynnydd mewn cyllid yn gyfyngedig, yna mae risg sylweddol y bydd angen mwy o doriadau mewn gwasanaethau er mwyn gosod cyllideb gytbwys yn 2024/25. Gallai'r pwysau hwn barhau yn 2025/26 hefyd.

11. MATERION SYDD ANGEN PENDERFYNIAID

- 10.1.** Ni fydd y Cyngor llawn yn cymeradwyo'r gyllideb derfynol tan 9 Mawrth 2023, ond, ar hyn o bryd, argymhellir i'r Pwyllgor Gwaith gymeradwyo'r canlynol:-

- Cyllideb arfaethedig gychwynnol ar gyfer 2023/24 o £172.438m;
- Cynnydd arfaethedig o 5% yn y Dreth Gyngor, a fydd yn golygu bod y gost i eiddo Band D yn £1,435.86;
- Cynnig ffurfiol i gynyddu'r premiwm ar ail gartrefi o 50% i 75%;
- Bod £1.758m yn cael ei ryddhau o falansau cyffredinol y Cyngor er mwyn cydbwyso cyllideb refeniw 2023/24.

CYLLIDEB ARFAETHEDIG 2023/24 FESUL GWASANAETH				
Cyllideb	Cyllideb 2022/23	Cyllideb Arfaethedig 2023/24	Symudiad	% Newid
	£'m	£'m	£'m	%
Dysgu Gydol Oes				
Ysgolion	44.919	49.270	+4.351	+9.68
Addysg Ganolog	11.215	12.441	+1.226	+10.94
Diwylliant	1.270	1.350	+0.080	+6.31
Cyfanswm Dysgu Gydol Oes	57.404	63.061	+5.657	+9.85
Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo				
Prifffyrdd	6.892	7.891	+0.999	+14.50
Eiddo	1.508	1.548	+0.040	+2.63
Gwastraff	9.164	10.317	+1.153	+12.58
Cyfanswm Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	17.564	19.756	+2.192	+12.48
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd				
Datblygu Economaidd a Morwrol	2.214	3.006	+0.792	+35.78
Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd	2.406	2.670	+0.264	+10.99
Cyfanswm Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	4.620	5.676	+1.056	+22.87
Gwasanaethau Oedolion	29.964	34.971	+5.007	+16.71
Gwasanaethau Plant	11.715	12.967	+1.252	+10.69
Trawsnewid Corfforaethol				
Adnoddau Dynol	1.475	1.587	+0.112	+7.64
TGCh	3.704	4.172	+0.468	+12.64
Trawsnewid	1.029	1.190	+0.161	+15.61
Cyfanswm Trawsnewid Corfforaethol	6.208	6.949	+0.741	+11.95
Tai	1.217	1.590	+0.373	+30.59
Adnoddau	3.429	3.732	+0.303	+8.85
Busnes y Cyngor	1.822	1.959	+0.137	+7.49
Cyfanswm Cyllidebau Gwasanaeth	133.943	150.661	16.718	+12.48
Cyllidebau Corfforaethol				
Rheolaeth Gorfforaethol	0.735	0.760	+0.025	+3.32
Ardollau	3.957	4.505	+0.548	+13.83
Corfforaethol a Democrataidd	3.030	3.244	+0.214	+7.07
Costau Cyllido Cyfalaf	7.209	4.329	-2.880	-39.95
Budd-daliadau a Roddwyd	0.109	0.109	0.000	0.00
Ailgodi Tâl ar y CRT	(0.800)	(0.800)	0.000	0.00
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	6.304	6.752	+0.448	+7.10
Cyllidebau wrth Gefn	3.110	1.271	-1.839	-59.13
Cymorth Dewisol tuag at y Dreth	0.073	0.105	+0.032	+43.84
Benthyciadau a Grantiau Tai	0.697	1.502	+0.805	+115.51
Cyfanswm Cyllidebau Corfforaethol	24.424	21.777	-2.647	-10.84
CYFANSWM Y GYLLIDEB	158.367	172.438	14.071	+8.89